

Leoš JANÁČEK (*3. 7. 1854 v Hukvaldech, †12. 8. 1928 v Ostravě) pocházel z hudební rodiny. Absolvoval varhanní školu v Praze, v letech 1875–78 složil zkoušku ze zpěvu, klavíru, varhan a houslí. Doplnil si své vzdělání také v Lipsku a Vídni. Vynikl jako dirigent, sbormistr, organizátor brněnského hudebního života a publicista. Skladatelsky se prosazoval postupně, protože byl velmi osobitý. Přestože je často zdůrazňována jeho impulsivní povaha, je jeho dílo podloženo hlubokou odbornou erudicí. Dnes jsou známy především Janáčkovy opery - k nejhranějším patří *Její Pastorkyňa* (prov. 1904, rev. 1908), *Příhody Lišky Bystroušky* (prov. 1924), *Věc Makropulos* (prov. 1926) a *Z mrtvého domu* (prov. 1930); z orchestrálních děl *Lašské tance* (1889), z klavírních cykly *Po zarostlém chodníčku*, *V mlhách*. Z komorní tvorby smyčcový kvartet *Listy důvěrné* a písňový cyklus *Zápisník zmizelého* (prov. 1921). V duchovní tvorbě zkomponoval diskutovanou *Glagolskou mši* (prov. 1927), jíž se přihlásil k tradici slovanství.

Varhanní díla skládal především na počátku své tvorby. Usiloval o založení varhanní školy v Brně. Škola byla skutečně pod finanční správou „Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě“ založena v r. 1881. Janáček byl jejím ředitelem od prosince 1881 do srpna 1919.

Adagio pro varhany patří ke dvěma kompozicím, které vznikly po r. 1880 a byly vydány v r. 1884.

Prof. RNDr. Petr HÁJEK, DrSc. (*6. 2. 1940 v Praze) - matematik a varhaník. Celý život se věnuje především logice, jejím základům a využití v umělé inteligenci. Po absolvování matematicko-fyzikální fakulty UK (1963) nastoupil jako aspirant v Matematickém Ústavu ČSAV, kde dále působil jako vědecký pracovník až do roku 1992, kdy se stal, na dobu osmi let, ředitelem Ústavu informatiky a výpočetní techniky Akademie věd České republiky. Profesor Hájek přednášel na nejprestižnějších univerzitách celého světa, je čestným profesorem Technické univerzity ve Vídni a členem řady vědeckých společností v České republice i v zahraničí.

Mezi velké lásky profesora Hájka patří hudba, především pak hra na varhany, kterou studoval na Akademii múšických umění v Praze (absolvoval v roce 1976). Jako varhaník působí v kostele českobratrské církve evangelické.

Robustní koncert

z varhanního díla J. S. Bacha,
J. Brahmsa a L. Janáčka
vybral a hraje
Prof. Dr. Petr Hájek

22. ledna 2001 v 16.45 hod.
v barokním chrámu Navštívení Panny Marie

Program:

J.S.Bach: *Preludium a fuga Es-dur BWV 552*

J.S.Bach: *Tři chorální přehledy z Orgelbüchlein:
Nun komm' der Heiden Heiland, BWV 599
Gelobet seist du, Jesu Christ, BWV 604
Jesu meine Freude, BWV 610*

J. Brahms: *Dvě chorální přehledy op. 122 č. 2, 8*

L. Janáček: *Adagio (z r. 1884)*

J.S.Bach: *Fantasie g-moll BWV 542.*

Johann Sebastian BACH (*21. 3. 1685 v Eisenachu, †28. 7. 1750 v Lipsku) je nejvýznamnějším členem německé hudební rodiny Bachů. Jeho početné dílo (katalog BWV obsahuje přes tisíc opusů) se stalo jedním ze symbolů lidské tvořivosti. Důvodem je Bachova schopnost přetavit řemeslnou znalost, intelekt, invenci a sublimovaný cit spojený s vírou v Boha v završený celek (opus perfectum), a to i v drobných kompozicích. Je to o to pozoruhodnější, že neměl snadný život - v deseti letech osiřel, od patnácti se živil sám, v poměrně mladém věku ovdověl. Aby uživil své děti a mohl jim poskytnout vzdělání, přijal v Lipsku úvazek ve 4 chrámech a navíc řídil v místním hostinci koncertní sdružení Collegium musicum. Skladby vznikaly na objednávku nebo pro určitý účel. K jeho nejznámější dnes patří *Janovy* (1721) a *Matoušovy pašje* (1723), *Mše h moll* (1733-39), orchestrální *Braniborské koncerty* (1711-20), *Umění fugy* (1745-50) a *Hudební oběť* (1749). Co se týče klávesových nástrojů, byl Bach jejich znalcem, sledoval technické novinky, studoval akustiku. Jako jeden z prvních rozlišoval nástrojovou stylizaci skladeb pro varhany nebo cembalo (klavír). Z klavírních děl je nejznámější cyklus *Dobře temperovaný klavír* (1722-44).

Ve své době byl Bach ovšem ceněn především jako varhaník, což tehdy znamenalo také skladatel a improvizátor na tento nástroj. Jeho varhanní dílo vznikalo především ve Výmaru. Ve stovkách kompozic pro tento nástroj lze rozlišit

dva hlavní žánrové proudy – skladby vycházející z protestantského chorálu a kontrapunktické fugy s volnou úvodní částí. V prvním případě se jedná o drobné kompozice účelového charakteru, které nenárokovaly velké požadavky na kapacitu nástroje, ale vynikaly niterným výrazem, harmonickými, kontrapunktickými rafinovanostmi a užitím tzv. rétorických figur, které ve své době srozumitelným způsobem odkazovaly k symbolice Písma a tzv. afektům. Tyto skladby mohly být realizovány i na jiný klávesový nástroj. Kontrapunktické fugy naopak v maximální míře využívají rozsahu manuálů, rejstříků i pedalizaci, vynikají strukturálním myšlením. Bach stabilizoval dvoudílnou formu, v níž fuze předchází volná část, tj. preludium, fantazie nebo toccata.

Preludium a fuga Es dur, BWV 552 (sv. Anna) rámuje sbírku 3. dílu Clavierübung (Klávesových cvičení), publikovanou v r. 1739. V tomto vydání byla ve srozumitelné formě zveřejněna skupina preludií a chorálem inspirovaných drobnějších, v podstatě účelových děl pro dvoumanuálový nástroj s pedálem.

Tři chorální přehledy: **Nun komm' der Heiden Heiland BWV 599** (Spasitel přichází), **Gelobet seist du, Jesu Christ BWV 604** (Pochválen buď, Ježíši), **Jesu, meine Freude BWV 610** (Ježíši, má radosti), jsou součástí Orgelbüchlein (Varhanní knížky, BWV 599–644 – cca 50 skladeb), která tvoří další cyklus ve své době oblíbených varhanních skladeb, inspirovaných chorálem. Jejich větší část vznikla v letech 1713–1717 ve Výmaru.

Fantasie g moll, BWV 542 je součástí dvouvěté kompozice Fantazie a fugy. Fuga byla zkomponována ve Výmaru v letech 1708–17, fantazie v Köthenu 1717–23. Podle svědectví současníka - teoretika a esoterika J. Mathessona si ji Bach zvolil pro svou prezentaci v Hamburku, když se ucházel o místo varhaníka. V chrámu sv. Jakuba byl k dispozici kvalitní velký nástroj, na kterém mohl Bach předvést plně své schopnosti. Přesto nakonec nabízené místo nepřijal, zřejmě pro vysoký poplatek, který měl složit do chrámového fondu.

Německý skladatel období romantismu **Johannes BRAHMS** (*7. 5. 1833 v Hamburku, †3. 4. 1897 ve Vídni) vynikl především v orchestrální (4 symfonie) a písňové tvorbě (cca 300). Z klavírní tvorby jsou velmi populární *Uherské tance* (4 sv., 1852–69), z duchovního díla *Německé rekviem* (1868). J. Brahms vynikl v tématické práci. Z drobného motivu klenul rozsáhlé soudržné formy. Také proto si cenil Bacha a přispěl v Německu spolu s Mendelssohnem k oživení jeho díla. Brahmsovo varhanní dílo není četné.

Dvě chorální přehledy, op. 122 jsou součástí cyklu 11 chorálních přehledů - **č. 2 Herzliebster Jesu** (Srdci nejmilejší Ježíši) a **č. 8 Es ist ein Ros entsprungen** vznikly v roce 1896, vyšly v rámci cyklu ve Vídni v r. 1902.